

Zadrega pri izražanju čustev

Zadrega in blagoslovi v komunikaciji med neslišno mamo in slišnim sinom

■ **Rok Blatnik**, dipl. fizioterapevt, zaposlen je v UKC Ljubljana.

Odraščanje v družini s starši, ki ne slišijo, je prinašalo posebne izzive, ki se jih kot otrok najpogosteje nisem zavedal. Film Glas družine Béliér je v posameznih delih lepo prikazal nekatere značilnosti življenja v taki družini. Nekatere, kot na primer ropotanje s posodo ter olepšani prevodi v komunikaciji med starši in slišnim svetom, so le zabavni pripetljaji v primerjavi z vsem tistim, kar pride zraven.

Skrivnost ostaja: kaj pomeni slišati in kaj ne slišati

Kljub temu da sem odrasčal s starši, ki ne slišijo, si še vedno težko predstavljam, kaj to v resnici pomeni. Še težje nalogo imajo oni, ko se trudijo predstavljati si, kaj pomeni slišati. Svojevrsten izziv je predstavljal tudi čas v začetku druge polovice 20. stoletja ter kmečko okolje, v katerem sta oba starša odrasčala. Povezave do Ljubljane, kjer še danes deluje šola za gluhe in naglušne, so bile neprimerljive s tem, kar imamo danes, obenem pa je delo na kmetiji predstavljalo prioriteto, zato je za družino in otroke primanjkovalo časa.

Pomanjkanje stika, povezanosti

Sveta tišine ne znam opisati in besede, ki se mi v tem trenutku porajajo v mislih, niso primerne za tale zapis. Večkrat se zalotim v predstavah, kaj gluhost prinese s seboj in kako se razliva v vse pore življenja, od najzgodnejšega otrokovega obdobja naprej. Ne samo da je otrok brez sluha in mora močno garati za vsako pravilno izgovorjeno besedo, kar je prej izjema kot pravilo, ampak ostane brez tistega osnovnega stika, ki je pogoj za vse odnose, začnši z materjo in nato preko nje z ostalim zunanjim svetom. Opažam, da se nekatere stvari preko staršev prenašajo še iz prejšnje generacije, kar dodatno otežuje moj odnos s starši – odnos sliščega otroka in neslišnih staršev.

Na križišču med svetom gluhih in slišnih

Nekatere stvari, ki jih bom opisal v nadaljevanju, so povsem subjektivne in ne vem, v kolikšni meri bi se jih lahko splošilo, če sploh. Verjamem, da bo ta življenjska izkušnja na koncu blagoslov. Do takrat pa bo treba po mojem mnenju določene stvari še izpostaviti in jih nekam 'pripeti', da bodo odnosi manj motni in bo lahko staro preraslo nekaj novega. Če ne za sedanjost, pa za prihodnje generacije.

Kot otrok sem pogosto čutil, da sem nekje med svetom gluhih in slišnih. Nisem pripadal ne enemu ne drugemu. Na tem tlaču in v odnosu do staršev pogosto čutim nekaj, kar je najlažje opisati z jezo. Znakovni jezik gluhih in naglušnih v resnici nikoli ni bil moj materni jezik. Še danes očitam staršema, da svojima otrokoma nista predala tega osnovnega komunikacijskega orodja. Oba s sestro sva odrasčala v tem okolju in s starši smo spontano razvijali svoj način komuniciranja, ki je na koncu postal mešanica razločnega govorjenja s poudarjenim odpiranjem ust ter mimiko, branja z ustnic in znakovnega jezika, ki sva ga s sestro 'pobirala' kar mimogrede. Tako smo v družini dokaj dobro komunicirali med seboj, opazil pa se je primanjkljaj v stiku z drugimi gluhih osebami, kjer komunikacija v znakovnem jeziku ni bila tekoča, zato sem pogosto potreboval pomoč staršev za nadaljevanje. Prav zaradi omenjenega

se nikoli nisem počutil, da pripadam svetu gluhih in naglušnih, čeprav sem večji del otroštva preživel v njihovem krogu. Tu sva bila s sestro vedno sprejeta, to je bilo najino domače okolje, v katerem pa je vedno manjkala ta neovirana komunikacija, kar je bilo moč zaznati tudi v našem družinskem mikrokozmosu.

Brez tekoče komunikacije v znakovnem jeziku sem bil v svetu gluhih in naglušnih prisoten le z eno nogo, vzporedno pa sva bila s sestro v preteklosti pogosto glas staršev v komunikaciji z zunanjim svetom, nekajkrat tudi kot orodje na kakšnem dogodku, kjer so gluhi in naglušni iskali povezavo s svetom slišnih, opozarjali nase in se borili za svoje mesto. Pogosto je bilo v družini čutiti to željo po zaščiti otroka pred svetom tišine in zavedanje, da naju s sestro čaka drugačno življenje. Obenem pa sva ob nemoči staršev predstavljala most med enim in drugim svetom, v kakršnekoli namene je ta pač bil uporabljen.

Zagnana otroka z občutkom, da nista slišana

Strah staršev pred tem, da zaradi njune gluhoste ne bova uspešna v osnovni šoli in kasneje na življenjski poti, je botroval temu, da sva bila oba s sestro vzorna in pridna v šolskih klopeh. Posledično sva tudi marsikatero zagato, težavnejše obdobje 'rešila' sama in ta samozadostnost naju na nek način spremlja še danes. Lažje je bilo biti vzoren kot pa resnično izraziti svoje pomisleke, strahove, vprašanja in včasih tudi podeliti veselje. En razlog je strah, ki ga je bilo čutiti s strani staršev, drugi pa način komunikacije, ki je otežila, če ne celo onemogočila pristop do nekega vprašanja. Najina samostojna reševanja so zagotovo pustila marsikatero nerešeno ali le na videz rešeno vprašanje.

Foto: Matej Hozjan

Teško je sprejeti svet gluhot

Starši svoje gluhot v bistvu niso nikoli sprejeli, saj je bil pred njih postavljen svet sliščih, ki jim je na žalost nedosegljiv. Občutki krivde, ki so jih starši znali vzbuditi z besedami »Kako je tebi lepo, ker slišiš, jaz pa ne«, so prav tako doprinesli k temu, da je naša komunikacija ostajala bolj na funkcionalni ravni in se globlje ni spuščala. Hkrati se je v takem primeru pokvarilo ali pa kar prekinilo marsikatero vzdušje pri predvajanju glasbe, ko je bil v naši hiši enkrat prisoten radio. Občutek imam, da je v predstavah staršev svet sliščih mnogo bolj enostaven in predvidljiv, kot je v resnici. To je njun ideal.

Obrambno vedenje: izgubljene možnosti in izostrene spretnosti

Svet tišine je v svojem bistvu neizprosni, mnogo vzame in po drugi strani posamezniku ničesar ne olajša; od njega zahteva veliko več vložene truda in dela za normalno življenje. Težko zapisujem sledeče, a po mojem videnju in izkušnji je gluhot lahko tudi izgovor za marsikatero stvar, ki bi se jo dalo urediti. Jezi me, ko izjava

»Jaz ne slišim« opravičuje in je končni odgovor na izziv, ki stoji pred človekom. Kot sem omenil na začetku, sta bila oba starša vzgajana v ruralnem okolju, kjer ju sprva niso obravnavali kot polnopravna in samostojna člana družbe. Posebnost otroka, ki ne sliši, zgodnji odhod na šolanje v Ljubljano in še marsikaj drugega bi vsaj na videz upravičilo določen vzgojni prijem. Dolgoročno pa to ne predstavlja usluge otroku, ampak breme, ki ga lahko nosi do konca življenja. Težko je, ko v starših vidiš več, kot vidita sama, pa tega potenciala zaradi preprek, v katerih sta bila vzgajana, ne unovčita. Oba starša sta se izobrazila za poklic, si s pomočjo družine uredila dom, vzgojila dva otroka, ki sta danes samostojna, a gluhot je kot nepremagljiva gora še vedno prisotna. Ne pomagajo spretnosti, talenti, odprtost, marljivost, toni in vibracije, ki jih gluhe osebe zaznavajo mnogo bolj tenkočutno, vidni svet, ki zanje ostaja drugačen, vse malenkosti, ki jih slišči spregledamo v svetu in pri ljudeh okoli sebe, neslišči pa jih vidijo, ne pomagata niti dotik, ki ga danes tako primanjkuje in je v njihovem svetu mnogo bolj pogost. Gluhot ostaja, a milost je v njej videti vse uspehe, ki so bili kljub temu doseženi.

Glas drugih

Po besedah staršev sva s sestro predstavljala nadomestek njunega sluha, še preden sva znala izustiti kakšen zlog. Pomagala sva jima pri komunikaciji, takoj ko sva tudi s pomočjo bližnjega sorodstva in stikov v vrtcu dobro spregovorila. Manjše napake pri izgovarjavi, ki so nastale kot posledica posnemanja govora staršev, so z vstopom v osnovno šolo hitro izzvenele. Kot otroka sva pomagala pri komunikaciji s sliščimi v družinskem okolju in z uradnimi institucijami; predvsem slednje so bile v mnogih primerih svojevrsten izziv. Vse to je postalo nepredstavljivo lažje, ko so gluhi in naglušni pridobili pravico do tolmača. Kljub temu je komunikacija zaradi vseh v pričajučem besedilu opisanih razlogov, čustev, ki so se ob tem prebujala, in obrambnih zidov, ki so ob neuspehih poskusih poglobljene pogovora zrasli med nami, ostala na ravni, ki je bila potrebna za vsakodnevno življenje. S pomočjo tolmačev in kasneje z odhodom na fakulteto je bilo stika s krogom gluhih in naglušnih vedno manj, z osamosvajanjem pa se je izgubljal tudi stik z domačo hišo.

Za vsemi težavami se skriva blagoslov, ki ga moramo odkriti

Po dolgem času sem križanje sveta gluhih in sliščih občutil pri materinem govoru na poroki. Ponovno sem spoznal, kako močno lahko spregovori tišina in vse drugo postane brezpredmetno. V prostoru z več kot šest metrov visokimi stropi ter 450 m² površine se je v premorih tolmačke slišalo le kroženje zraka, ki so ga vrtinčili prezračevalniki. Glede na tišino bi lahko sklepal, da so se pri marsikom vzbudila močna čustva, ki so v naši družini pogosto predstavljala nepremostljivo oviro.

Narava ljudi je takšna, da prej vidimo vse tisto, česar nimamo in nam po našem navnem prepričanju manjka. Blagoslovi pa ne pridejo zlahka, zanje sta potrebna trud in odprt duh. Ne gredo mi iz misli besede V. E. Frankla, ki nas vse lahko vsaj za spoznanje približajo temu: »Ne, kaj nam življenje dolguje, ampak kaj mi dolgujemo življenju.«